עין משפט נר מצוה

ד א ב ג טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף יג:

רבינו חננאל

תניא כוותיה דרבא. ואקשינן והרי מטה דיש בה כמה אגרופין, ולא תשיב ליה ר' יהודה אהל ומכשיר לישן תחתיה בסוכה. ודחינן שאני מטה דלגבה עשויה, כלומר הנסרין הנתונות עליה לישן עליהן (עליהן) על גביהן נתונות ולא תחתיהן. ואקשינן אי הכי שוורין נמי לגבן עשוין, ושנינן שאני שוורים פעמים שהרועים נכנסים תחתיהם בצל מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, שנמצאו להם (כמה) [כמו] אהל. אי הכי מטה נמי מגינה על מנעלים וסנדלים, ונדחת זו. ומשני רבא אלא שאני שוורים, הואיל ומגינים על בני מעיים כסוכה, שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני. איבעית אימא ר' יהודה לטעמי' דאמר דירת קבע בעינן. והויא לה סוכה [קבע] ומטה דירת עראי, ולא אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע. והא ר' שמעון נמי דבעי סוכה דירת קבע, וקתני מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל כו', ופליג על ר' יהודה. ואסיקנא בהא פליגי, ר' שמעון [סבר] אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע, ור' יהודה סבר לא. רבי יהודה ור' שמעון מפורשין בפרק הראשון, אמר אביי, רבי ור' יאשיה ור' יהודה ובית שמאי ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים, כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. [מנין שאפי' שיחת חכמים צריכה תלמוד שנאמר ועלהו לא יבול]. מצאנו כי עלי האילן נקראו שיחים, כדכתיב תחת אחד השיחים, וכתיב וכל שיח השדה, וכתיב בין שיחים ינהקו. כמו שנקראו דברי תורה שיחה, כדכתיב והקיצות היא תשיחך. **פיסקא** (הסוכך) [הסומך] סוכתו בכרעי המיטה כשרה. אמר אביי לא שנו אלא מעמיד. שנמצא מחזיק א) הסכך (אלא דר' יהודה) בדבר שאין לו קבע, ויש אומרים בדבר המקבל טומאה. אבל סיכך על גבי המיטה וכותלי המיטה הן דפנות, דברי הכל כשרה.

א) נראה דהלשון מסורס כאן יכן צ"ל אמר אביי לא שנו דברי ר"י אלא מעמיד שנמצא מחזיק הסכך בדבר שאין לו קבע וכו'.

בקבר התהום תניא כוותיה דרבא ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלהות כל עיקר מפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא בקבר התהום אלא מביאין שוורים המצרים שכריסותיהן רחבות והתינוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידיהן הגיעו לשילוח ירדו ומלאום ועלו וישבו להן על גביהן והרי מטה דיש בה כמה אגרופים ותנן ר' יהודה אומר נוהגים היינו שהיינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים שאני מטה הואיל ולגבה עשויה שוורים נמי לגבן עשוים כי אתא רבין א"ר אלעזר שאני שוורים הואיל ומגינים על הרועים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אי הכי מטה נמי הואיל ומגינה על מנעלים וסנדלים שתחתיה אלא אמר רבא שאני שוורים הואיל ועשוים להגין על בני מעים שלהן שנאמר ¹עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני ואי בעית אימא א)ר' יהודה לטעמיה דאמר ג)סוכה דירת קבע בעינן והוה ליה מטה דירת עראי וסוכה אהל קבע ד)ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע והא ה)ר"ש דאמר נמי סוכה דירת קבע בעינן ו)(הא) ואתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ז)(אין) בהא פליגי מר סבר אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ומר סבר לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע: א"ר שמעון מעשה בטבי עבדו: תניא א"ר שמעון משיחתו של רבן גמליאל למדנו שני דברים למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה ולמדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו ולימא מדבריו של רבן גמליאל מילתא אגב אורחיה קמ"ל כי הא ח)דאמר רב אחא בר אדא ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב מנין שאפי' שיחת ט)תלמידי חכמים צריכה י)לימוד שנאמר ²ועלהו לא יבול: **מתני'** א)הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה ר' יהודה אומר ב)אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה: **גמ'** מ"ט דר' יהודה פליגי בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל חד אמר מפני שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה מאי בינייהו כגון שנעץ שפודין של ברזל וסיכך עליהם למאן דאמר לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע ומאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי מעמידה בדבר המקבל טומאה אמר אביי ג)לא שנו אלא סמך אבל סיכך על גב המטה כשרה מאי טעמא למאן דאמר לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע למאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה:

מתני'

בקבר התהום. כלומר בספק קבר: **די"ש כמה אגרופים.** מן המטה לקרקע: **נוהגין היינו.** אלמא אהל עראי לאו אהל הוא: **הואיל ולגבה עשויה.** לישן על גבה ולא תחתיה לפיכך אין לה שם אהל: **על הרועים.** שמכניסין ראשיהן תחת כריסם: להכי נקט גבי מטה מנעלים וסנדלים דאמרי' בבבא בתרא (דף נח.) איזהו מטה של תלמידי חכמים כל שאין תחתיה אלא מנעלים של בעל הבית בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים שנותנם שם כשהוא בא לשכב וליישן חולץ מנעליו ונותנן תחת מטתו אבל לתת תחתיה דברים אחרים גנאי הוא לו שמרגיל בני הבית (שם ס:): **על בני מעיין.** גג שבדרה) שלהן מגין עליהן: **תסוככני.** אלמא סכך קרי ליה: **ואיבעית אימא.** לר' יהודה מטה אהל היא אלא היינו טעמא דשרי משום דסוכה אהל קבוע הוא: **ולא אתי עראי ומבטל קבע.** להסיר שם הסוכה מכאן: **והא ר' שמעון דאמר נמי סוכה קבע** (א). דבעי ארבע' דפנות ואמרי' בפרק קמא (דף ו:) ר' יהודה ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן וקאמר במתניתין לפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: **משיחתו.** לשון שיחת חולין ושמחה: **מלתא.** חדתא אגב אורחיה דאזיל לאשמועינן שני דברים שלמדנו הולך בלשונו בדבר שתוכל להבין בו דבר חידוש דאי אמרת מדבריו לא שמעינן מינה שתהא שיחת חולין צריכה ליתן לב ללומדה אבל השתא אשמעינן דצריך להטות אוזן אף לשיחתן שאף היא סופה להבין בה דבר תורה מדבריו משמע דברי תורה שהוא מתכוין ללמדן לתלמידים: **צריכה לימוד.** צריך לשומעם שיתנו לה לב: **ועלהו.** דבר קל שבו: **מתני' בכרעי המט'.** מטה שלמה: **ר' יהודה אומר כו'.** טעמא מפרש בגמרא: **גמ' שאין לה קבע.** שמטלטלת על ידי מטה ור' יהודה לטעמי' דאמר סוכה דירת קבע בעינן: **שמעמידה כו'.** ואע"פ שלא למדנו פסול אלא לסכך הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה: **אבל סיכך על המטה.** ולא סמך הסיכוך בכרעים אלא על גבי יתידות אבל כל דופני הסוכה אינן אלא מטות משלשה צדדין לא פסיל ר' יהודה דהא לא גמרי' פסול מיניה לסוכה אלא לסיכון וזה לא הוא ולא מעמידו בפסולי' ולענין קבע נמי יש קבע לסיכוך:

מתני'

ובעצמות וגידים תסוככני. אף על גב דהאי קרא באדם כתיב כל שכן בהמה שכריסה למטה כעין אהל: **למדנו** שעבדים פטורים מן הסוכה. ואע"ג דהאי מצות עשה שהזמן גרמא אצטריך לאשמועינן דלא תימא דמייבין משום דכתיב תשבו כעין תדורו כדלקמן בשילהי פירקין (דף כח:): **שאין** לה קבע. (ג) שמטלטלת על ידי המטה ורבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע כך פירש בקונטרס לפי סברא זו מצינו למימר דפליגי נמי בסוכה שבראש העגלה וגרים שפיר לעיל בפרק קמא (דף ז:) ולקמן בפירקין (דף כג.) בראש העגלה גבי פלוגתא דרבן גמליאל ור' עקיבא בראש הספינה דבראש העגלה נמי פליגי והא דמודה רבן גמליאל בראש הספינה דכשרה היכא דיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה כדאמרי' לקמן (שם) אע"ג דמטלטלת ע"י הספינה שאני ספינה דאורחא בהכי וחשיבא קבע אע"ג דמטלטלת ואפילו למאן דמפרש הכא טעמא דמתניתין משום דבר המקבל טומאה מכל מקום מודה הוא דפליגי נמי בטעמא דדירת קבע תדע מדלא קאמר איכא בינייהו כגון סמכו' בשידה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש דלמאן דאמר לפי שאין לה קבע הכא נמי אין לה קבע דמטלטלת ולמאן דאמר לפי שמעמידה בדבר המקבל טומאה הני כיון דבאין במדה טהורים כדתנן פרק ט"ו דכלים (מ"א) ומיהו קשה דלקמן (דף כג.) דפסיל ר' יהודה סוכה על גבי בהמה מאי טעמא משום דכתיב חג הסכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה וזו אינה ראויה לפי שאין עולין לה בי"ט והשתא תיפוק ליה משום דמטלטלת ע"י בהמה ואינה קבע מידי דהוה אסומך בכרעי המטה ובירושלמי משמע דטעמא לפי שאין לה קבע שאין לה י' טפחים מן המטה עד לגג דהך פלוגתא דר' זירא ור' אבא דהכא מתני לה בירושלמי בר' אמי ור' אבא וזה לשונו אמר רבי אמי על שם שאין מכרעי המטה לסכך עשרה טפחים אמר ר' אבא משום שאין מעמידין בדבר טמא הא תני מעשה בירושלים שהיו משלשלין מטותיהן לפני חלונותיהן והיו מסככין על גביהן אין תימא משום שאין מעמידין על דבר טמא הא לית ליה טעמא אלא משום שאין מכרעי המטה לסכך י' טפחים עד כאן ירושלמי ואותן של אנשי ירושלים היה עשרה מכרעי המטה לסכך והא דקתני מתניתין רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד מעצמה אסורה דמשמע הא יכולה לעמוד כמו שסמוכה על יתידות כשרה אע"פ שאין מכרעי המטה לסכך עשרה לא חשיב עראי כיון דאי שקיל לה למטה איכא אויר עשרה והסוכה מתקיימת כדאמר אביי בשמעתין למאן דאמר אין לה קבע הרי יש לה קבע כלומר אי שקיל לה למטה דמטה למודה קיימא ואין הסוכה נפסלת בשביל שסככים בה מטה ומיעט אוירה מידי דהוה אכרים וכסתות דפרק קמא (דף ג.) לא הוי מיעוט לא לענין עשרה ולא לענין עשרים:

קנה

מסורת הש"ס

א) [יומא י:], ב) [לעיל ז:], ג) [לעיל יח.], ד) [לעיל ז:], ה) כש"ל מ"ג, ו) ע"ז יט: ע"ש, ז) [פ"א חולין שלו], ח) [כע"ז יט: איתא תלמיד ועי' בפרש"י דהתם ודסכא], ט) [ורשב"ם מפ' ע"א ע"ש], י) בפ"א: גג שדרה.

תורה אור השלם

1. עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסככני: איוב י יא
2. והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח: תהלים א ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא ר' שמעון וכו' קבע בעיא דבעי ד': (ג) תוס' ד"ה שאין לה קבע שמיטלטלת וכו' דירת קבע בעיא כך פירש:

מוסף רש"י

שאפילו שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד. כדי להתלמד לדבר בלשונם שהוא בלשון נקיה ועושר ומרפא (ע"ז יט:). שנאמר ועלהו לא יבול. ועלהו הוי דבר קל שבאילן, וכתיב לא יבול, כלומר לא ילך לאיבוד (שם).